

Iedereen baat bij woongemeenschappen voor oudere migranten

Oudere migranten worden het liefst oud in Nederland, met mensen van hun eigen cultuur. Een deel van deze ouderen ziet een woongemeenschap als een ideale woonvorm. En die verwachting is terecht: ouderen die in een groep wonen, voelen zich gelukkiger, gebruiken minder zorg, helpen elkaar en versterken de sociale cohesie in een wijk. Niet alleen de ouderen zelf, maar ook de samenleving als geheel heeft baat bij de vorming van woongemeenschappen. Toch investeren woningcorporaties en overheid te weinig in betaalbare woongemeenschappen. Stichting WoonSaem, een initiatief van Stichting Het R. C. Maagdenhuis, pleit voor creatieve oplossingen.

Mevrouw Nelly Chan is 68 jaar en woont sinds 1980 in Nederland. In 2008 verhuisde ze naar een woongemeenschap voor ouderen met een Chinese achtergrond. “We doen heel veel samen en helpen elkaar met klusjes of als iemand ziek is. Nu ik hier woon heb ik geen tijd meer om te piekeren of eenzaam te zijn!”¹

Het aantal oudere migranten dat net als mevrouw Chan in een woongemeenschap oud wil worden groeit. Hoe ouder men wordt, hoe meer men immers terugvalt op oude gebruiken, geuren, gerechten en de taal waar men mee is opgegroeid. Een 'eigen' woongemeenschap voorziet in die behoefte, stelt WoonSaem, het Kenniscentrum Gemeenschappelijk Wonen Oudere Migranten. Van de ongeveer 300 woongemeenschappen voor ouderen in Nederland, zijn er nu 60 voor oudere migranten. De vraag daarnaar zal stijgen, aangezien het aantal ouderen van niet-westerse herkomst zal toenemen van 183.000 55-plussers in 2010 tot 445.000 in 2025².

Minder zorg, meer contacten

Een woongemeenschap bestaat uit zelfstandige woningen met tenminste één gemeenschappelijke ruimte. Er worden gezamenlijke activiteiten ondernomen, men heeft oog voor elkaar en is zo nodig een hulpvaardige buur. Een woongemeenschap geeft een oudere veiligheid, geborgenheid, maatschappelijke participatie, informele steun en sociale contacten. Maar ook voor de samenleving zijn er voordelen. Uit onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut in opdracht van de Federatie Gemeenschappelijk Wonen blijkt dat zorgbehoeften van ouderen in een woongemeenschap worden uitgesteld of verminderen en dat isolement en eenzaamheid minder voor komt³. Welzijn voorkomt zorg. Drs. Kees Penninx spreekt van ‘zelfgeproduceerd welzijn’. Hij ontwikkelde in opdracht van WoonSaem de methodiek ‘Samen Zelfstandig’ voor begeleiding van woongemeenschappen.

Een tweede voordeel voor de samenleving is dat de ruimtelijke concentratie van ouderen efficiënt is voor bijvoorbeeld zorgverleners, voorlichtingsbijeenkomsten en prikdiensten. Een derde voordeel is dat veel woongemeenschappen de sociale cohesie in een wijk versterken, door ook andere ouderen of wijkbewoners te helpen en te betrekken bij activiteiten.

Investeringen in welzijn van ouderen verdienen zichzelf meer dan terug door de gunstige gevolgen voor andere uitgaven, zoals lagere zorgkosten. Dit blijkt uit onderzoek van SEO Economisch

¹ Verhalen van Veerkracht, Kees Penninx en Yvonne Witter, 2013

² CBS StatLine 2011

³ Gemeenschappelijk wonen op Leeftijd, H. Jansen e.a., Verwey-Jonker Instituut, 2008

Onderzoek, waarin een verband wordt aangetoond tussen meer welzijn en welbevinden enerzijds en een langere levensduur en verminderd zorggebruik anderzijds⁴. Ook de preventieve interventie in het project Motto in Rotterdam levert meer op dan de kosten. Het rendement van de gesubsidieerde huisbezoeken bij eenzame ouderen is 40 tot 60%⁵. Een studie van het Centrum Ontmoeting in Levensvragen laat zien dat projecten rond zingeving bijdragen aan een groter welbevinden en essentiële besparingen op huisartsenzorg, geestelijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening⁶. Met de inverdieneffecten van investeringen in het welbevinden van ouderen zou meer rekening gehouden moeten worden.

Modelburgers

Een woongemeenschap is een ideale woonvorm tussen zelfstandig wonen en wonen in een verzorgingshuis. Een concept dat past binnen een participatiesamenleving, waarin op eigen kracht, zelfredzaamheid en zorg voor elkaar voorop staat. Migranten zijn eigenlijk de 'modelburgers' van de participatiesamenleving, zo blijkt uit onderzoek van de Universiteit Twente⁷. Ze leggen de verantwoordelijkheid voor de zorg bij zowel het eigen netwerk als bij professionals en de overheid. Autochtonen verwachten vooral dat de overheid en professionals verantwoordelijkheid nemen voor de zorg. Maar de verwachtingen van en naar kinderen van oudere migranten veranderen. Het is niet meer vanzelfsprekend dat kinderen voor hun ouders zorgen of hen zelfs in huis nemen. Kinderen gaan elders wonen, zijn druk met eigen baan en gezin. Toch blijft het voor oudere migranten vanzelfsprekend dat je elkaar helpt. Vooral als je met elkaar woont, elkaars hulp kan vragen en makkelijk met elkaar in contact kan komen.

Verhuizen is onbetaalbaar

Oudere migranten wonen vaak in een grotere sociale huurwoning. Ze betalen een lage huur, maar de woning is niet geschikt om er oud te worden. Doordat er alleen woningen vrijkomen met een veel hogere huur is verhuizen onaantrekkelijk en onbetaalbaar. Ook als het gaat om een kleinere woning of een woning in een bestaande woongemeenschap schiet de huur omhoog. Oudere migranten kunnen daardoor niet doorschuiven naar een passende woning, die geschikt is om oud te worden.

Door bezuinigingen en lagere inkomsten verhogen woningcorporaties de huur zodra een woning vrijkomt. Vaak tot net onder de sociale huurgrens van € 699,- per maand. Volgens de huurwijzer van de Utrechtse woningcorporatie Bo-Ex, gemaakt door het Nibud in 2013, is een huur boven de € 549,- voor een alleenstaande oudere met enkel AOW financieel onverantwoord. Veel oudere migranten hebben een onvolledige AOW en geen of een klein pensioen. Van de niet-westerse oudere migranten leeft 61% onder of rond het sociaal minimum, tegenover 12% van de autochtone ouderen⁸. Door financiële steun aan familie in het land van herkomst hebben zij niet veel gespaard. Ouderen met een onvolledige AOW kunnen aanspraak maken op een aanvulling tot bijstandsniveau.

⁴ Kosten en Baten van Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening, C. Berden e.a., SEO, 2011

⁵ Gezien en gehoord. Het maatschappelijk rendement van project Motto: aandacht voor zingeving en levensvragen bij ouderen, M. Davelaar e.a., Verwey-Jonker Instituut, Ecorys 2013

⁶ Maatschappelijke Business Case Centrum Ontmoeting in Levensvragen, COiL, 2010

⁷ Mantelzorg en Etniciteit, Mariecke van den Berg, Universiteit Twente, 2014

⁸ Armoedemonitor 2003', C. Vrooman e.a., SCP en CBS, 2003

Echter, veel oudere migranten maken geen gebruik van regelingen. Redenen hiervoor zijn onwetendheid, achterstand en achteruitgang van de Nederlandse taal, laaggeletterdheid, onduidelijkheid en de veelheid aan regels en informatie. Naast de betaalbaarheid speelt bij migranten die in een woongemeenschap oud willen worden onzekerheid een grote rol. Bijvoorbeeld over de huurtoeslag en AOW.

Woningcorporaties werken nauwelijks mee

Een woongemeenschap is maatwerk, elke groep heeft haar eigen wensen en behoeften. Het begint met het vormen van een groep, wennen aan elkaar en samen afspraken maken over 'modern naoberschap'. Daarna wordt er aangeklopt bij een woningcorporatie. Doordat corporaties minder geld hebben om nieuwe projecten te realiseren, wordt een groep niet met open armen ontvangen. Woningcorporaties zien vooral kosten die het beschikbaar maken van een locatie voor een woongemeenschap met zich meebrengt. Ze mogen niet meer investeren in leefbaarheid, zoals gemeenschappelijke ruimten.

Voor geïnteresseerde bewoners van een woongemeenschap vormt de betaalbaarheid het grootste knelpunt. Een ander knelpunt is de lange tijd tot de locatietoewijzing en tussen de toewijzing en de start van de (ver)bouw(ing). De Amsterdamse woongemeenschap voor Chinese oudere migranten Foe Ooi Leeuw heeft 10 jaar moeten wachten voordat de locatie in gebruik genomen kon worden. Deelnemers haken in de tussentijd af.

Creatieve oplossingen

WoonSaem adviseert om op zoek te gaan naar creatieve oplossingen en het opzetten van woongemeenschappen voor oudere migranten te stimuleren. Ten eerste verdient het huisvesten van woongemeenschappen in bestaande bouw meer aandacht. Gemeenten en corporaties zouden voor beschikbare locaties oudere migranten uit kunnen nodigen om een groep te vormen. Oudere migranten die zelf al een groep hebben gevormd kunnen bepalen of zij de 'lange weg' van nieuwbouw kiezen of de 'korte weg' van wonen in bestaande bouw of een deel van een bestaand gebouw. Gemeenten en corporaties kunnen meer alert zijn op de 'korte weg' en ook aanbiedingen doen in deze categorie.

Een tweede oplossing ligt in creatief gebruik van verzorgingshuizen. Bijna de helft van alle verzorgingshuizen is in bezit van woningcorporaties. Door het kabinetsbeleid om wonen en zorg te scheiden, is er geen financiering meer voor de huidige verzorgingshuizen. Een verzorgingshuis is door de zelfstandige wooneenheden en aanwezigheid van gemeenschappelijke ruimten een ideale locatie om een woongemeenschap te huisvesten. De huur biedt echter meestal geen dekking voor de gemeenschappelijke ruimten. Dit is te ondervangen door de gemeenschappelijke ruimte tevens te verhuren, in te richten als wijkvoorziening of bewoners te vragen zelf de ruimte te beheren. Woningcorporaties moeten zich realiseren dat veel oudere migranten een sociale huurwoning vrijmaken als ze in een woongemeenschap gaan wonen.

Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport kan, als derde oplossing, nieuwe initiatieven stimuleren en creatiever en flexibeler omgaan met regelgeving rond de vorming van woongemeenschappen. Om de welzijnswinst en economische winst te kunnen verzilveren, zullen obstakels overwonnen moeten worden. Zoals de huursprong voor oudere migranten die willen

verhuizen. De landelijke overheid kan een aanzet geven tot een huurgewenningregeling. De legitimatie voor deze tegemoetkoming ligt in de vele voordelen. Ouderen in woongemeenschappen wonen langer zelfstandig en maken minder gebruik van zorg.

Mevrouw Nelly Chan lacht en vertelt: “Er is hier altijd wel iets te doen. Je gaat met zoveel mensen om hier. Het maakt je blij. Je voelt je gezonder van binnen.”

Drs. Jansje van Middendorp, projectmedewerker WoonSaem, Stichting Het R.C. Maagdenhuis
Titus de Jong, directeur Stichting Het R.C. Maagdenhuis

Stichting Het R.C. Maagdenhuis, www.maagdenhuis.nl
Woonsaem, www.woonsaem.nl